

УДК 378.4(44)

DOI: 10.30838/J.BPSACEA.2312.270224.89.1028

УДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ НІМЕЧЧИНИ (НА ПРИКЛАДІ ФРАЙБЕРЗЬКОЇ ГІРНИЧОЇ АКАДЕМІЇ)

ЛИСЕНКО Г. І.^{1*}, канд. іст. наук, доц.,

МОСЬПАН А. В.,² студ.

^{1*} Кафедра українознавства, документознавства та інформаційної діяльності, Придніпровська державна академія будівництва та архітектури, вул. Архітектора Олега Петрова, 24-а, 49005, Дніпро, Україна, тел.: +38 (0562) 46-94-98, e-mail: lysenko.halyna@pgasa.dp.ua, ORCID ID: 0000-0002-6216-5025

² Кафедра матеріалознавства та обробки матеріалів, Придніпровська державна академія будівництва та архітектури, вул. Архітектора Олега Петрова, 24-а, 49005, Дніпро, Україна, e-mail: angelinamospan@gmail.com, ORCID ID: 0009-0002-9246-447X

Анотація. Постановка проблеми. За впливу процесів євроінтеграції, глобалізації і, зокрема, з метою побудови єдиного європейського простору вищої освіти, важливим завданням освітян України стало вивчення практичного досвіду закордонних колег, зокрема, стосовно удосконалення педагогічної компетентності викладачів у закладах вищої технічної освіти. Наше дослідження спрямоване на вивчення вдосконалення педагогічної компетентності викладачів у Фрайберзькій гірничій академії (де одна з авторок статті навчається за програмою подвійного дипломування). Зважаючи на високі стандарти, що висуваються німецьким суспільством до викладачів, які відповідають за підготовку молодих фахівців, вважаємо за необхідне детально проаналізувати особливості сучасної системи підвищення кваліфікації викладачів у Німеччині, щоб мати можливість удосконалити українську систему підготовки/перепідготовки науково-педагогічних кадрів для закладів вищої технічної освіти. **Мета статті** – дослідити шлях професійного розвитку, який долають німецькі викладачі; а також проаналізувати інноваційні методи та програми, які допомагають їм стати не лише фахівцями у своїй галузі, а й ефективними педагогами. Ми прагнемо зробити внесок у розуміння процесу освіти в Німеччині та виявити практики, які можуть бути корисними в контексті удосконалення вищої освіти України. **Висновки.** Розгалужена німецька система перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів (представлена державними академіями/інститутами підвищення кваліфікації, а також спеціальними центрами педагогічної освіти у структурі вишів) спрямовується на всебічну підтримку викладацьких кадрів з метою їх безперервного професійного зростання як державних службовців, відповідальних за якісну підготовку молодих фахівців для потреб провідної держави ЄС. Важливо зазначити нагальну необхідність використання здобутків німецького досвіду практичної підготовки і підвищення кваліфікації викладачів в українській системі підготовки та перепідготовки педагогічних та науково-педагогічних кадрів у сфері фахової передвищої та вищої освіти. Проведений аналіз процесу удосконалення педагогічної компетентності викладачів у Фрайберзькій гірничій академії дає підстави стверджувати, що це завдання – ключове для забезпечення якісної освіти у ЗВО. Фрайберзька академія активно інвестує у програми підвищення кваліфікації та розвитку своїх викладачів. Ці програми охоплюють різні аспекти, починаючи з технічних оновлень до педагогічних інновацій. Поєднання курсів підвищення кваліфікації викладачів із керівництвом виробничою практикою студентів наочно свідчить про вдало організовану у німецькому суспільстві дуальну форму здобуття освіти, яка наразі активно впроваджується в Україні.

Ключові слова: професійно-педагогічна компетентність; порівняльний аналіз; система вищої освіти України та Німеччини; викладачі; підвищення кваліфікації; Фрайберзька гірнича академія

DEVELOPING THE PEDAGOGICAL COMPETENCE OF GERMAN TEACHERS (EXPERIENCE OF TU BERGAKADEMIE FREIBERG)

LYSENKO G.^{1*}, Cand. Sc. (Hist.), Assoc. Prof.,

MOSPAN A.², Stud.

^{1*} Department of Ukrainian Studies, Documentation and Information Activity, Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture, 24-a, Architect Oleh Petrov St., Dnipro, 49005, Ukraine, tel.: +38 (0562) 46-94-98, e-mail: lysenko.halyna@pgasa.dp.ua, ORCID ID: 0000-0002-6216-5025

² Department of Materials Science and Materials Processing, Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture, 24-a, Architect Oleh Petrov St., Dnipro, 49005, Ukraine, e-mail: angelinamospan@gmail.com, ORCID ID: 0009-0002-9246-447X

Abstract. Problem statement. Under the influence of European integration, globalisation and with the aim of building a single European higher education area, an important task for Ukrainian educators is to study the practical experience of foreign colleagues, in particular, in improving the pedagogical competence of teachers in higher technical education institutions. This study aims to investigate the issue of improving the pedagogical competence of teachers at the TU Bergakademie Freiberg (where one of the authors is studying under a double degree programme). Given the high standards set by German society for teachers responsible for training young professionals, we consider it necessary to analyse in detail the features of the current system of teacher training in Germany in order to be able to improve the Ukrainian system of training/retraining of scientific and pedagogical staff for higher technical education institutions. **The purpose of the article** is to investigate the professional development path that German teachers go through; and to analyse the innovative methods and programmes that help them become not only specialists in their field, but also effective teachers. Through this research, we aim to contribute to the understanding of the education process in Germany and to identify practices that may be useful in the context of improving higher education in Ukraine. **Conclusions.** The developed German system of retraining and professional up-skilling of pedagogical staff (represented by state academies/in-service training institutes and special centres of teacher education within universities) is aimed at comprehensive support of teaching staff for their continuous professional growth as civil servants responsible for the quality training of young professionals for the needs of the leading EU state. It is important to note the urgent need to use the achievements of German experience in practical training and professional up-skilling of teachers in the Ukrainian system of training and retraining of pedagogical and scientific-pedagogical staff in the field of professional pre-university and higher education. The analysis of the process of improving the pedagogical competence of teachers at the TU Bergakademie Freiberg gives grounds to assert that this task is key to ensuring quality education in higher education institutions. It is worth emphasising that the TU Bergakademie Freiberg actively invests in programmes for the professional development of its teachers. These programmes cover various aspects, ranging from technical updates to pedagogical innovations. The combination of professional up-skilling courses for teachers and supervision of students' internships is a clear indication of the dual form of education that is well organised in German society and is currently being actively implemented in Ukraine.

Keywords: professional and pedagogical competence; comparative analysis; higher education system of Ukraine and Germany; teachers; up-skilling; TU Bergakademie Freiberg

Постановка проблеми. Сучасна освітня парадигма вимагає від викладачів постійного розвитку та поліпшення їх професійних навичок. У рамках цього контексту питання підвищення педагогічної компетентності стає ключовим у сфері вищої освіти. Для німецьких вузів це завдання має вищий пріоритет, оскільки якісне навчання безпосередньо пов'язане з досвідом і кваліфікацією викладацького складу.

За впливу процесів євроінтеграції, глобалізації і, зокрема, з метою побудови єдиного європейського простору вищої освіти, важливим завданням освітян України стало вивчення практичного досвіду закордонних колег, зокрема, стосовно удосконалення педагогічної компетентності викладачів у закладах вищої технічної освіти.

Наше дослідження спрямоване на вивчення вдосконалення педагогічної компетентності викладачів у Фрайберзькій гірничій академії (де одна з авторок статті

навчається за програмою подвійного дипломування). Ми розглянемо ключові аспекти цього процесу та стратегії, які застосовує академія для підтримки та розвитку свого викладацького складу.

Зважаючи на високі стандарти, що висуваються німецьким суспільством до викладачів, які відповідають за підготовку молодих фахівців, вважаємо за необхідне детально проаналізувати особливості сучасної системи підвищення кваліфікації викладачів у Німеччині, щоб мати можливість удосконалити українську систему підготовки/перепідготовки науково-педагогічних кадрів для закладів вищої технічної освіти.

Аналіз публікацій. Система професійної освіти в Німеччині, зокрема, її становлення і розвиток, стала предметом уваги багатьох вітчизняних дослідників – Неллі Абашкіної, Ніни Батечко та інших, чий науковий доробок були детально проаналізовані впродовж нашого дослідження [1; 2; 8]. Серед закордонних

досліджень, присвячених питанням підготовки викладачів для системи професійної освіти Німеччини, виділяються роботи Thomas Deissinger у співпраці з Vera Braun та Oksana Melnyk, які простежили особливості практико-орієнтованої частини підготовки німецьких викладачів закладів професійної освіти [6]. Дослідження Matthew A. M. Thomas and Jacqueline Mosselson стало теоретичною основою для проведення порівняльного аналізу процесів підвищення кваліфікації викладачів у Німеччині та Україні [14].

Мета статті – дослідити шлях розвитку, який долають німецькі викладачі, а також проаналізувати інноваційні методи та програми, що допомагають їм стати не лише фахівцями у своїй галузі, а й ефективними педагогами. Цим дослідженням ми прагнемо зробити внесок у розуміння процесу освіти в Німеччині та виявити практики, які можуть бути корисними в контексті удосконалення вищої освіти України.

Важливо наголосити, що наше дослідження виконується в рамках роботи *Лабораторії педагогічної майстерності кафедри українознавства, документознавства та інформаційної діяльності ПДАБА*, одне із завдань якої – порівняльне вивчення розвитку вищої освіти в освітніх системах різних країн та прогнозування розвитку педагогічного процесу залежно від перспектив науки і потреб суспільства України у повоєнний час.

На нашу думку, з метою удосконалення української системи підвищення кваліфікації викладачів для закладів вищої технічної освіти необхідно детально розглянути прогресивну систему підготовки викладачів професійної освіти сучасної Німеччини, спираючись, зокрема, на аналіз Стандартів для викладачів у галузі освітніх наук (Standards für die Lehrerbildung).

Завдання: 1) охарактеризувати Стандарти для викладачів у галузі освітніх наук (Standards für die Lehrerbildung: Bildungswissenschaften) та визначити їх вплив на удосконалення сучасної німецької системи підвищення кваліфікації викладачів Німеччини; 2) проаналізувати особливості

системи підвищення кваліфікації викладачів у Фрайберзькій гірничій академії; 3) скласти порівняльну характеристику процесів підвищення кваліфікації викладачів у Німеччині та Україні.

Виклад основного матеріалу. У цілому слід визнати високий рівень підготовки викладачів професійної освіти у Німеччині, про що свідчить тривалість і складність системи їх підготовки, що включає три етапи. Автори звіту, підготовленого в рамках проекту Erasmus+, що фінансується за підтримки Європейської комісії [4], зазначають, що, на відміну від інших країн, професійна підготовка викладачів та професійні вимоги до майбутніх викладачів у Німеччині більш інституціалізовані та складніші порівняно з іншими європейськими країнами.

Перший етап передбачає навчання на бакалавраті та в магістратурі за педагогічними спеціалізаціями; на другому етапі здійснюється підготовче стажування (на базі навчального закладу); третій пов'язаний з подальшим підвищенням кваліфікації [4, с. 25, 26]. Важлива роль у якісній професійній підготовці німецької молоді належить викладачам, які виступають для своїх вихованців зразком високої освіченості, володіючи як педагогічними, так і фаховими компетентностями, і спрямовані на постійне підвищення своєї кваліфікації.

Саме третій етап підготовки викладачів професійної освіти посідає особливе місце в німецькій освітній системі, оскільки підвищення кваліфікації розглядається як можливість забезпечити постійний розвиток професійних навичок викладачів та удосконалити їх фахові компетентності. Підвищення кваліфікації кадрів у професійній та педагогічній галузях відбувається відповідно до сучасного рівня розвитку науки та техніки, а також з урахуванням вимог, що висуваються роботодавцями Німеччини.

Постійна конференція міністрів освіти і культури федеральних земель Німеччини (КМК) у 2004 р. підготувала *Стандарти для викладачів у галузі освітніх наук* (перегляд

станом на 16.05.2019), де визначено та детально розписано основні компетентності викладачів [10]. У стандартах закріплена триетапність педагогічної підготовки викладачів професійної освіти, і хоча етап підвищення кваліфікації (третій) докладно не розглядається у документі, але зазначається, що представлені навички є також цілями безперервного навчання у професії викладача [10, с. 2–4].

На нашу думку, саме четверта категорія, позначена в *Стандартах* як «інновації» (компетентності 9–11) фокусується на постійному (впродовж усього життя) розвитку викладацької компетентності у напрямку соціального, культурного та технологічного розвитку та на усвідомленні викладачами своєї професії як державної посади з особливою відповідальністю та обов'язками. Саме тому Стандарт покладає на майбутніх викладачів обов'язок *постійно розмірковувати про свій професіоналізм, досвід та навички, а також про свій професійний розвиток, і робити з цього висновки; використовувати результати освітніх досліджень у своїй роботі; документувати свою роботу та свої результати для себе та інших; давати зворотний зв'язок та використовувати відгуки інших для оптимізації своєї педагогічної роботи; користуватися пропозиціями індивідуального та спільного навчання та підвищення кваліфікації; використовувати можливості цифрових технологій для співпраці та професіоналізації* [10, с. 13, 14].

Система підвищення кваліфікації викладачів у Німеччині – одна із найстаріших у Європі. Вже у XIX ст. союзи вчителів та університети докладали багато зусиль до того, щоб поглиблювати набуті в ході первинної підготовки знання та приводити їх у відповідність із суспільним розвитком.

Наприкінці XX ст. у зв'язку з особливостями соціокультурної ситуації, питанням підвищення кваліфікації викладачів вищих навчальних закладів стали приділяти особливу увагу: почали функціонувати ретельно організовані та

розроблені програми, спрямовані на систематичне підвищення кваліфікації педагогічних кадрів чи отримання ними додаткових кваліфікацій [13].

Підвищення кваліфікації у Німеччині – це обов'язок викладача як державного службовця. Так, наприклад, у Землі Саксонія, де розташовується Фрайберзька академія, обов'язок підвищення кваліфікації прописано в § 40 абз. 2 «Закону про освіту у виші» [9].

Загалом у Німеччині послуги з перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів надають різні установи, зокрема: 1) державні академії та інститути підвищення кваліфікації; 2) спеціальні центри педагогічної освіти, які діють у структурі німецьких вишів.

Удосконалення професійної майстерності викладачів у Фрайберзькій гірничій академії здійснюється в основному на базі інститутів підвищення кваліфікації, які є у кожній Федеральній Землі. Така регіональна структура забезпечує чітку адресність та зворотний зв'язок, що дозволяє коригувати роботу інституту підвищення кваліфікації. Важливим постає принцип децентралізації, згідно з яким кожна установа щорічно подає план заходів щодо підвищення кваліфікації в окружну адміністрацію [11].

Завдання академій та інститутів підвищення кваліфікації викладачів такі:

- 1) забезпечення змісту та організації підвищення педагогічної кваліфікації;
- 2) отримання та поширення інформації;
- 3) організація, координація та участь у науково-дослідних розробленнях та проектах;
- 4) надання науково-методичної допомоги ЗВО;
- 5) вивчення, узагальнення та поширення досвіду освітніх установ та окремих працівників з інноваційних технологій освіти;
- 6) участь в експертизах та професійній атестації науково-педагогічних кадрів та освітніх установ [5].

Основні напрямки діяльності, доступні викладачам технічного університету у місті Фрайберг для підвищення кваліфікації:

- участь у семінарах та конференціях у різних університетах, у різних федеральних землях Німеччини та поза країною, з різною тривалістю (від одного дня до місяця);
- участь у курсах підвищення кваліфікації для викладачів тривалістю 1–2 роки з відривом та без відриву від основної роботи;
- консультації з іншими викладачами;
- участь у «відкритих лекціях», на яких присутні викладачі, котрі бажають перейняти передовий досвід, а заняття ведуть викладачі з інших, у т.ч. закордонних, інститутів (академій);
- участь у роботах, спрямованих на публікації довідників, посібників, поширення нових методів навчання, дидактичних матеріалів тощо.

Таким чином, основними складовими підвищення кваліфікації викладачів Фрайберзької академії слід визнати науково-дослідницьку, навчально-методичну, організаційно-педагогічну, координаційно-управлінську, а також видавничу компоненти [15].

Варто зазначити, що у структурі академії діє *спеціальний центр*, котрий взаємодіє з відділами, в яких здійснюється підвищення кваліфікації. Основне завдання цього спеціального центру – здійснення координації між викладачами та структурами, які надають послуги з підвищення кваліфікації. Додаткове завдання центру – *подолання розриву між окремими етапами та компонентами педагогічної освіти*.

Крім координаційних функцій, такі центри у німецьких ЗВО виконують самостійні науково-освітні завдання. Вони можуть бути реалізовані в межах науково-дослідницької діяльності, яка не обмежується федеральною землею або країною; аналогічно, здійснюється організація курсів підвищення кваліфікації, які також проходять як у рамках Німеччини, так і поза її межами [12].

Викладачі Фрайберзької академії навчаються на *короткострокових або довгострокових курсах підвищення кваліфікації*. Прискорена (короткострокова) програма складається з кількох лекцій та циклу практичних занять (які проводяться на діючих заводах та підприємствах), а також консультаційних курсів і реалізується без відриву від роботи. Багато хто з викладачів, які підвищують кваліфікацію на цих курсах, одночасно керують виробничою практикою студентів, що створює сприятливі умови для зміцнення контактів між університетом та індустрією. Також існують однорічні курси з відривом від основної роботи з урахуванням місцевих особливостей та проблем.

Також удосконалення кваліфікації викладачів відбувається шляхом *участі у конференціях*, куди поміж інших запрошуються викладачі, які не лише займаються науковою роботою, а й беруть активну участь у роботі підприємств.

Важливо наголосити, що система підвищення професійно-педагогічної кваліфікації у Фрайберзькій академії гнучка, що дає викладачам максимум зручностей в організації їх робочого та вільного часу: це різні варіанти перепідготовки на вибір; різні форми вдосконалення своєї професійної майстерності; підвищення кваліфікації за рахунок неповного робочого дня (оскільки удосконаливати компетентності та підвищувати кваліфікацію можна як з відривом, так і без відриву від викладацької діяльності) тощо. Після закінчення курсів підвищення кваліфікації викладачі одержують спеціальний документ, що підтверджує факт проходження певних курсів та має велике значення для професійного зростання.

У кожній Федеральній Землі Німеччини розроблені та діють *програми перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів*, які щорічно оновлюються. *Основні напрямки перепідготовки та підвищення кваліфікації викладачів згідно з цією програмою в Саксонії, такі:* [15]

1) у галузі розвитку освіти: вивчення освітніх стандартів у теорії та на практиці; оцінення результатів, діагностика та заохочення індивідуальних результатів навчання; вивчення нових форм діагностики, опанування активних форм навчання, методичних та наукових інновацій;

2) у сфері особистого розвитку: підвищення кваліфікації та підготовка керівних кадрів; розширення технічних та педагогічних навичок викладачів; підвищення кваліфікації з консультування та підтримки;

3) у галузі медіа-освіти: використання мультимедіа у навчальному процесі; віртуальне навчання та його форми роботи (дистанційне навчання, віртуальні спільноти); застосування медіа-інформаційних технологій консалтингу;

4) у галузі виховання ціннісних відносин в академічному середовищі: соціальне навчання та розвиток особистості, міжкультурне та міжрелігійне навчання, естетичне виховання, політична освіта [5].

Зважаючи на неоднорідну структуру системи підвищення кваліфікації в різних Федеральних Землях, у Німеччині 30 років тому створено транснаціональну організацію «Німецька асоціація зі сприяння підвищення кваліфікації викладачів» («Deutscher Verein zur Förderung der Lehrerinnen-und Lehrerfortbildung (DVLfB)» [7]), яка проводить наради на регулярній основі, обговорюючи та координуючи основні теми та проблеми перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогів. Кожен викладач, який прагне у будь-якому вигляді підвищити власну кваліфікацію, отримує реальну допомогу у подоланні професійних труднощів та має доступ до необхідної інформації. Провідними цілями підвищення кваліфікації викладачів у Німеччині бачиться формування таких якостей, як розвиток творчості, наукова спрямованість, вміння інтегрувати різноманітні методи та прийоми в освітньому процесі.

Як уже наголошувалося, комплексна система підвищення кваліфікації викладачів у ФРН представлена великою

різноманітністю традиційних та інноваційних форм удосконалення професійної майстерності: *навчальні курси (короткострокові та довгострокові, з відривом та без відриву від роботи), різні семінари, майстер-класи, педагогічні конференції та педагогічні майстерні, супервізія, модерація та дистанційне навчання* [7].

Педагогічні майстерні – це результат нововведених реформ у Німеччині. Кожна майстерня має свою специфіку, працює за строго вибраним профілем. Означені навчальні лабораторії дозволяють брати педагогам активну участь у практичній діяльності, організовуючи комунікацію з більш досвідченими колегами та шляхом реалізації ідей учасників проекту, розроблених під час професійного спілкування. У майстернях створено умови для кооперації та взаємодії з метою обміну досвідом викладачів, об'єднаних одним науковим напрямком.

У сучасній німецькій педагогіці розроблено систему *супервізії* фахівців, що здійснюється в індивідуальній та груповій формах. *Педагогічна супервізія* – це професійне консультування та супровід педагога-початківця більш досвідченим фахівцем. Вона включає такі компоненти як модерування, консультування, створення психологічно комфортних умов, виправлення професійних помилок, сприяння розвитку та саморозвитку працівників освіти, формування додаткових компетенцій у рамках компенсальної освіти в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

Модерація – це оригінальна форма підвищення кваліфікації, яка застосовується в системі державного підвищення кваліфікації Німеччини, у практиці внутрішньоакадемічного підвищення кваліфікації педагогів, а також в управлінській діяльності керівників.

Дослідження різних підходів до поняття «модерація», що склалися в працях німецьких педагогів, дозволило розглядати її як особливу форму консультування та керівництва діяльністю груп дорослих

людей у процесі навчання, при цьому головним у цій формі є не зміст, а шляхи та методи, які повинні допомогти групі використати свої внутрішні резерви для вирішення проблем професійної підготовки.

Підвищення кваліфікації викладачів у Німеччині нині розглядається як важлива ланка, яка сприяє успішному набуттю та вдосконаленню професійних компетентностей. Ця система підвищення кваліфікації стала потужним чинником економічного, політичного, суспільного та культурного життя країни.

Вона охоплює загальну та професійну сфери, сприяє ефективній підготовці педагогічних кадрів, безперервно розвивається та вдосконалюється. Таким чином, модернізація системи підвищення кваліфікації у ФРН – це один із пріоритетних напрямів державної політики, що забезпечує зростання творчої, різнобічної індивідуальності фахівця.

Порівняння процесів підвищення кваліфікації викладачів у Німеччині та Україні

Підвищення кваліфікації викладачів – важливий аспект освітньої системи, що впливає на якість навчання та професійну підготовку здобувачів освіти. На нашу думку, у контексті входження України до Європейського простору вищої освіти варто проаналізувати відмінності та схожості у процесах підвищення професійної кваліфікації викладачів Німеччини та України.

У Німеччині процес підвищення кваліфікації викладачів тісно пов'язаний із системою вищої освіти та постійним оновленням знань. Викладачі часто мають доступ до різноманітних програм підвищення кваліфікації, що охоплюють як нові методики викладання, так і актуальні теми у своїй галузі. Цей процес інтегрований у їхнє професійне життя та активно підтримується німецькими закладами освіти.

В Україні процес підвищення кваліфікації викладачів часто стикається з обмеженнями, такими як брак фінансування та недосконалі механізми підтримки. Разом із тим, наявне прагнення з боку держави поліпшити цю ситуацію [3]. Програми підвищення кваліфікації можуть бути різноманітними, проте іноді виявляються менш структурованими та доступними.

Обидві країни надають великого значення якості освіти та розуміють, що професійний розвиток викладачів безпосередньо впливає на освітній процес. В обох країнах спостерігається зростаюча потреба в адаптації до нових методик навчання, використання сучасних технологій та врахування змін у соціокультурному середовищі.

Процеси підвищення кваліфікації викладачів у Німеччині та Україні свідчать про важливість системної підтримки з боку держави та необхідність розроблення структурованих програм. Ефективна система підвищення кваліфікації сприяє створенню освітнього середовища, яке відповідає сучасним вимогам та сприяє якісному навчанню [14].

Порівняння процесів підвищення кваліфікації викладачів у Німеччині та Україні дозволяє виділити низку важливих аспектів, що визначають особливості систем освіти в обох країнах.

Порівняльний аналіз наочно демонструє, що Німеччина має більш структуровану та підтримувану систему підвищення кваліфікації викладачів. Україні, у свою чергу, необхідно поліпшити доступ до програм, що підтримуються, стандартизувати процеси та збільшити державну підтримку. Обидва підходи мають свої сильні сторони і обмін досвідом між країнами може сприяти додатковому розвитку освітніх систем.

Особливості систем освіти та процесів підвищення кваліфікації викладачів Німеччини та України

Німеччина	Україна
<i>Система вищої освіти</i>	
<ul style="list-style-type: none"> - Німеччина славиться високою якістю освіти. Заклади вищої освіти пропонують здобувачам широкий вибір програм та курсів. - Процес підвищення кваліфікації у Німеччині тісно пов'язаний з університетською системою. Викладачі беруть активну участь у наукових дослідженнях, міжнародних конференціях та застосовують новітні методики навчання. 	<ul style="list-style-type: none"> - Система освіти в Україні також пропонує різноманітні освітні програми, але стикається з викликами, такими як обмежені фінансові ресурси. - Процеси підвищення кваліфікації в Україні часто різноманітні та залежать від зусиль окремих викладачів. Націленість на інновації може бути різною та залежить від можливостей установи.
<i>Фінансування та державна підтримка</i>	
<ul style="list-style-type: none"> - У Німеччині існує високий рівень державного та приватного фінансування. Німеччина надає широкі можливості державної підтримки через гранти, стипендії та фінансування освітніх проєктів. Викладачі можуть отримувати стипендії для навчання провідних фахівців у своїй галузі. - Професійні асоціації та університети надають підтримку у вигляді семінарів, конференцій та курсів підвищення кваліфікації. 	<ul style="list-style-type: none"> - В Україні процеси підвищення кваліфікації викладачів можуть обмежуватися нестачею фінансування. Це впливає на доступність структурованих програм та навчання за кордоном. - В Україні державна підтримка менш структурована, що може створювати додаткові труднощі щодо доступу до програм підвищення кваліфікації.
<i>Інтеграція технологій</i>	
<ul style="list-style-type: none"> - Німеччина активно інтегрує сучасні технології в освітній процес. Викладачі мають доступ до навчання в галузі використання цифрових інструментів та інтерактивних методик викладання. 	<ul style="list-style-type: none"> - В Україні технологічні інновації можуть бути запроваджені на рівні окремих викладачів. - Викладачі можуть брати участь у тренінгах та семінарах, але доступ до фінансування та ресурсів обмежений.
<i>Культура професійного розвитку</i>	
<p>У Німеччині культура професійного розвитку викладачів більш структурована та систематизована, що сприяє інтеграції нових знань у навчальний процес.</p>	<p>В Україні зусилля викладачів часто спрямовуються у бік інновацій, але частіше вони можуть залежати тільки від власних ініціатив.</p>
<i>Дослідження</i>	
<p>Викладачі беруть активну участь у дослідницькій діяльності, що сприяє підвищенню кваліфікації.</p>	<p>Інтенсивність досліджень може відрізнятися залежно від фінансування та структури ЗВО.</p>
<i>Методи навчання</i>	
<ul style="list-style-type: none"> - Практичний підхід: В освітньому процесі акцент робиться на практичних навичках та прикладних знаннях. - Система dual education: Можливість навчання на робочому місці. 	<ul style="list-style-type: none"> - Теоретичний підхід: У деяких випадках переважає акцент на теоретичних аспектах навчання. - Потреба у вдосконаленні: Процеси навчання можуть вимагати додаткового вдосконалення для ефективнішого використання сучасних методів.
<i>Суспільство та культурні особливості</i>	
<p>Суспільство високо цінує освіту, що сприяє активній участі викладачів у процесах підвищення кваліфікації. Професійна спільнота викладачів має високий соціальний статус.</p>	<p>Україна постійно перебуває в умовах, що змінюються, та змушена долати виклики, зумовлені соціально-економічними, суспільно-політичними, а з 2014 р. – воєнно-політичними факторами.</p>

Порівняння процесів підвищення кваліфікації викладачів у Німеччині та Україні включає низку ключових аспектів, таких як структура системи освіти, доступ до ресурсів, методи навчання, фінансування, а також суспільство та культурні

особливості. Обидві країни працюють над підвищенням кваліфікації своїх викладачів, але стикаються з унікальними викликами та особливостями у зв'язку з відмінностями у культурі, фінансуванні та системах освіти. Ефективні стратегії повинні враховувати

контекст кожної країни, забезпечуючи викладачам кошти на успішне підвищення своєї кваліфікації.

Висновки

Розроблені в Німеччині Стандарти для викладачів у галузі освітніх наук (Standards für die Lehrerbildung: Bildungswissenschaften) ефективно впливають на реалізацію програм підготовки і підвищення кваліфікації викладачів, вимагаючи сформування та подальшого удосконалення у них компетентностей у сфері викладання, виховання, оцінювання та запровадження інновацій.

Розгалужена німецька система перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів (представлена державними академіями/інститутами підвищення кваліфікації, а також спеціальними центрами педагогічної освіти у структурі вишів) спрямовується на всебічну підтримку викладацьких кадрів із метою їх безперервного професійного зростання як державних службовців, відповідальних за якісну підготовку молодих фахівців для потреб провідної держави ЄС.

Важливо зазначити нагальну необхідність використання здобутків німецького досвіду практичної підготовки і підвищення кваліфікації викладачів в українській системі підготовки та перепідготовки педагогічних та науково-педагогічних кадрів у сфері фахової передвищої та вищої освіти. Проведений аналіз процесу удосконалення педагогічної компетентності викладачів у Фрайберзькій

гірничій академії дає підстави стверджувати, що це завдання є ключовим для забезпечення якісної освіти у ЗВО.

Систематичний розвиток та підтримка викладацького складу відіграють важливу роль у досягненні високих стандартів освіти та впливають на професійне зростання викладача та всього закладу. Фрайберзька академія активно інвестує у програми підвищення кваліфікації та розвитку своїх викладачів. Ці програми охоплюють різні аспекти, починаючи з технічних оновлень до педагогічних інновацій.

Поєднання курсів підвищення кваліфікації викладачів із керівництвом виробничою практикою студентів свідчить про вдало організовану у німецькому суспільстві дуальну форму здобуття освіти, яка наразі активно впроваджується в Україні.

У Фрайберзькій академії в контексті удосконалення педагогічної компетентності увага приділяється не лише технічним аспектам, а й розвитку «м'яких» навичок викладачів, таких як комунікація, міжособистісна взаємодія та адаптація до різноманітної студентської аудиторії. Таким чином, удосконалення педагогічної компетентності викладачів у Фрайберзькій академії – це невід'ємний елемент стратегії розвитку освіти, спрямований на підтримку високих стандартів та відповідність сучасним вимогам навчання, що, зокрема, відповідає місії найстарішого гірничого університету світу *TU Bergakademie Freiberg*.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абашкіна Н. В. Розвиток професійної освіти в Німеччині (кінець XIX–XX ст.) : автореф. дис. Київ : ІПППО АПН, 1999. 46 с.
2. Батечко Н. Г. Теоретико-методологічні засади підготовки викладачів вищої школи в умовах магістратури. Київ : НУБПУ, 2016. 669 с.
3. Постанова КМУ від 21.08. 2019 р. № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (із змінами, внесеними згідно з Постановою від 27.12.2019 р. № 1133). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-п#Text>
4. Управління підготовкою викладачів професійної освіти у країнах ЄС: загальний огляд. 2020 р. URL : <http://surl.li/bxkap>
5. Akademie für lehrerfortbildung und personalführung. URL : <http://alp.dillingen.de>

6. Deissinger Th., Braun V., Melnyk O. VET teacher education in Germany. Structural issues and fields of conflict in Business and Economics Education. In T. Deissinger & V. Braun (Eds.), *Improving teacher education for applied learning in the field of VET*. Münster : Waxmann, 2018. Pp. 29–72.

7. Deutscher Verein zur Förderung der Lehrerinnen-und Lehrerfortbildung (DVLfB). URL : <https://lehrerfortbildung.de>

8. Lysenko G. Features of training of vocational education teachers in Germany. *ScienceRise : Pedagogical Education*. 2022. № 3 (48). Pp. 37–43. URL: https://journals.uran.ua/sr_edu/article/view/257349

9. Sächsisches Schulgesetz. Kronach. 2004

10. Standards für die Lehrerbildung: Bildungswissenschaften, 2004 (перегляд станом на 16.05.2019) URL: <http://surl.li/bxkbe>

11. Tennstädt K.-C., Krause F., Humpert W. *Das Trainingsmodell (TM), Einführung*. Bern : Verlag Hans Huber, 1991.

12. Terhart E. *Perspektiven der Lehrerbildung in Deutschland. Abschlußbericht der von der Kultusministerkonferenz eingesetzten Kommission*. Weinheim, 2000.

13. *The state of history education in Europe*. Ed. by Joke van der Leeuw-Roord. Hamburg : Ed. Korber-Stiftung. 1998.

14. Thomas M. A. M., Mosselson J. *Advancing the Teaching of Comparative and International Education: Annual Review of Comparative and International Education. International Perspectives on Education and Society*. 2019.

15. TU Bergakademie Freiberg. URL : <https://tu-freiberg.de>

REFERENCES

1. Abashkina N.V. *Rozvytok profesiinoi osvity v Nimechchyni (kinets XIX–XX st.)* [The development of professional education in Germany (end of the 19th and 20th centuries)]. Kyiv: IPPPO APN, 1999, 46 p. (in Ukrainian).

2. Batechko N.H. *Teoretyko-metodolohichni zasady pidhotovky vykladachiv vyshchoi shkoly v umovakh mahistratury* [Theoretical and methodological principles of training of teachers of higher education in the conditions of the master's degree]. Kyiv : NUBPU, 2016, 669 p. (in Ukrainian).

3. *Postanova KMU vid 21.08. 2019 r. № 800 “Deiaki pytannia pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh i naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv” (iz zminamy, vnesenymy zghidno z Postanovoiu vid 27.12.2019 r. № 1133)* [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, dated 21.08. no. 800 of 2019 “Some issues of improving the qualifications of teaching and research-pedagogical workers” (with changes introduced in accordance with Resolution no. 1133 of 12.27.2019)]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-n#Text> (in Ukrainian) (Accessed: 19.01.2024).

4. *Upravlinnia pidhotovkoiu vykladachiv profesiinoi osvity u krainakh YeS : zahalniy ohliad* [Vocational education teacher training management in EU countries : a general overview]. 2020. URL : <http://surl.li/bxkap> (in Ukrainian) (Accessed: 19.01.2024).

5. Akademie für lehrerfortbildung und personalführung URL : <http://alp.dillingen.de> (in German). (Accessed: 19.01.2024).

6. Deissinger Th., Braun V. and Melnyk O. VET teacher education in Germany. Structural issues and fields of conflict in Business and Economics Education. In T. Deissinger and V. Braun (Eds.), *Improving teacher education for applied learning in the field of VET*. Münster : Waxmann, 2018, pp. 29–72. (Accessed 19.01.2024).

7. Deutscher Verein zur Förderung der Lehrerinnen-und Lehrerfortbildung (DVLfB). URL : <https://lehrerfortbildung.de> (in German) (Accessed: 19.01.2024).

8. Lysenko G. Features of training of vocational education teachers in Germany. *ScienceRise : Pedagogical Education*. 2022, no. 3 (48), pp. 37–43. URL: https://journals.uran.ua/sr_edu/article/view/257349 (Accessed: 19.01.2024).

9. Sächsisches Schulgesetz. Kronach, 2004. (in German).

10. Standards für die Lehrerbildung : Bildungswissenschaften, 2004 (revision as of 16.05.2019). URL : <http://surl.li/bxkbe> (in German). (Accessed: 19.01.2024).

11. Tennstädt K.-C., Krause F. and Humpert W. *Das Trainingsmodell (TM), Einführung*. Bern : Verlag Hans Huber, 1991. (in German).

12. Terhart E. *Perspektiven der Lehrerbildung in Deutschland. Abschlußbericht der von der Kultusministerkonferenz eingesetzten Kommission*. Weinheim, 2000. (in German).

13. *The state of history education in Europe*. Ed. by Joke van der Leeuw-Roord. Hamburg : Ed. Korber-Stiftung, 1998

14. Thomas M.A.M. and Mosselson J. *Advancing the Teaching of Comparative and International Education : Annual Review of Comparative and International Education. International Perspectives on Education and Society*. 2019.

15. TU Bergakademie Freiberg. URL : <https://tu-freiberg.de> (in German). (Accessed: 19.01.2024).

Надійшла до редакції: 15.03.2024.